

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 17.11.2022 Kabul/Accepted: 05.01.2023

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 257-279.

EBEVEYN GESTALT TEMAS ENGELLERİYLE ÇOCUKTA ANKSİYETE ARASINDAKİ İLİŞKİDE EBEVEYNLİK STİLLERİNİN ARACILIK ROLÜ

Sahra RAYANAⁱ, Hasan ATAKⁱⁱ

Öz

Ebeveynlerin temasını olumsuz etkileyen Gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeylerini etkileyebileceği varsayımından hareketle yürütülen bu çalışmada değişkenler arasındaki yordayıcı etkinin ortaya konulması ve bu etkide ebeveynlik stillerinin aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2-6 yaş aralığında (okul öncesi dönem) çocuğa sahip 104 ebeveynin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Gestalt Temas Engelleri Ölçeği (GTEÖ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete Ölçeği (OÖÇAÖ) kullanılmıştır. Değişkenler arasında yürütülen basit regresyon analizi sonuçlarına göre temas boyutunun aşırı korumacı ebeveynlik tutumunu ve tam temas boyutunun ise otoriter ebeveyn tutumunu pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur (sırasıyla $B=.43$, $p<.05$; $B=.25$, $p<.05$). Sonuç olarak değişkenler arasında tam aracılık etkisine rastlanılmamış olup, aşırı koruyucu ebeveynlik tutumunun temas boyutu temas engelleri ile ayrılık anksiyetesi arasında, otoriter ebeveyn tutumunun ise tam temas boyutu temas engelleri ile yaygın anksiyete ve toplam anksiyete puanı arasında aracı değişken rolü üstlendiği bulunmuştur. Tüm bu bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gestalt Temas Engelleri, Anksiyete, Ebeveynlik Stilleri.

The Mediating Role of Parenting Styles in the Relationship Between Parental Gestalt Contact Disturbances and Anxiety in Children

Abstract

Based on the assumption that Gestalt contact disturbances, which negatively affect parental contact, may affect children's anxiety levels, this study aimed to reveal the predictive effect between the variables and to examine the mediating role of parenting styles in this effect. The research was carried out with the participation of 104 parents who have children between the ages of 2-6 (pre-school period). In the study, Demographic Information Form, Gestalt Contact Disturbances Scale (GTEO), Parental Attitude Scale (ETO) and Preschool Children's Anxiety Scale (OOCOA) were used as data collection tools. According to the results of the simple regression analysis conducted between the variables, it was found that the contact dimension predicted the overprotective parenting attitude ($B=.43$, $p<.05$) and the full contact dimension positively and significantly predicted the authoritarian parenting attitude ($B=.25$, $p<.05$). As a result, no full mediation effect was found between the variables. Only the contact dimension of overprotective parenting was between contact disturbances and separation anxiety found to play an intermediary role. On the other hand, it was found that authoritarian parenting style played a mediating role between full contact dimension, contact barriers and generalized anxiety and total anxiety scores. All these findings are discussed in the light of the literature.

Keywords: Gestalt Contact Disturbances, Anxiety, Parenting Styles.

ⁱ Psikolog, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı, e-posta: psksahararayana@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3883-062X.

ⁱⁱ Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, e-posta: hasanatak@kku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5637-2186.

Structured Abstract

Gestalt contact disturbances are defined as a number of processes and mechanisms that cause the deterioration of contact between people while interacting with their environment. Based on the assumption that these disturbances, which negatively affect parental contact, may affect children's anxiety levels, this study aimed to reveal the predictive effect between the variables and to examine the mediating role of parenting styles in this effect. The research was carried out with the participation of 104 parents who have children between the ages of 2-6 (pre-school period). In the study, Demographic Information Form, Gestalt Contact Disturbances Scale (GTEO), Parental Attitude Scale (ETO) and Preschool Children's Anxiety Scale (OOCOA) were used as data collection tools. According to the results of the simple regression analysis conducted between the variables, it was found that the contact dimension predicted the overprotective parenting attitude ($B=.43$, $p<.05$) and the full contact dimension positively and significantly predicted the authoritarian parenting attitude ($B=.25$, $p<.05$). Secondly, hierarchical regression analysis was carried out separately for contact and full contact dimensions. With the addition of overprotective parental attitude to the equation, there was a significant decrease in beta value of the contact size variable from 0.33 ($p<.05$) to 0.27 ($p<.05$) (Sobel $z= 2.21$, $p<.05$). When authoritarian parenting was included in the regression analysis of the predictive effect of the full contact dimension on separation anxiety, it was found that the decrease in beta value of the full contact dimension from 0.22 ($p<.05$) to 0.17 ($p<.05$) was not significant (Sobel $z= 1.85$, $p=.06$). As a result, no full mediation effect was found between the variables. Only the contact dimension of overprotective parenting was between contact disturbances and separation anxiety found to play an intermediary role. On the other hand, it was found that authoritarian parenting style played a mediating role between full contact dimension, contact barriers and generalized anxiety and total anxiety scores. All these findings are discussed in the light of the literature.

Giriş

İnsanlar, ihtiyaçlarını gidermek amacıyla çevresindeki kişi ve nesnelere etkileşim içerisindeyler. Gestalt yaklaşımına göre çevre ile organizma arasındaki bu etkileşim temas olarak adlandırılmaktadır (Gökdemir-Aktaş, 2002). Temas, organizma ve çevre arasındaki sınırdır yaşanmaktadır. Temas sınırı olarak adlandırılan bu sınır, açık bir ifade ile kişinin çevreden etkilenip, çevreyi etkilediği kısaca çevreyle etkileşimde bulunduğu yer olarak tanımlanmaktadır (Gökdemir Aktaş, 2002). Temas sınırı aynı zamanda ben ile diğeri arasındaki ayrıştığı noktadır. 'Ben' ile 'Diğeri' (ya da 'O') arasındaki bu sınır netliğini yitirdiğinde, her şeye izin verildiğinde ya da tamamen sertleştiğinde, alışverişi durdurduğunda ben ile diğeri arasındaki temas, farkındalık ve ayırım bozulmaktadır (Simkin ve Yontef'den akt. Ülker Tümlü ve Voltan Acar, 2017). Temas sınırında meydana gelen ve teması bozan bu durumlar Gestalt yaklaşımında temas engelleri olarak adlandırılmaktadır. Temas engelleri, gestalt temas döngüsünün basamaklarında bireyin esnek, yaratıcı ilerleyişini ve temasını bozan (Clarkson'dan akt. Molaei, 2015) süreç ve psikolojik mekanizmalardır (Molaei, 2015).

Gestalt yaklaşımında içe alma, dışa yansıtma, kendine çevirme, yön değiştirme, sınırların yokluğu, yardım eden sendromu ve çekilme olmak üzere yedi temas engelinden bahsedilmektedir. *İçe alma* temas engeli kişinin kural ve mesajları seçmeden, ayırt etmeden, kontrol etmeden doğrudan içine almasıdır. Genellikle çiğnemenin yutma metaforu ile tasvir edilmektedir. *Dışa yansıtma* temas biçiminde kişi kendisinde var olan ancak kabul etmediği duygu, davranış ve tutumları çevresindeki kişilere yöneltmekte ve bu özellikler kendisine ait değilmiş gibi davranmaktadır (Perls'den akt. Gökdemir-Aktaş, 2002). Yansıtma temas engelini çok kullanan bireyler genelde suçlayıcı tavır takınırlar ve çevreleriyle ilişkileri gergin ve yıpratıcıdır. *Kendine çevirme* kişinin ihtiyacını karşılamak üzere meydana gelen enerji çevreye yöneltmek yerine kendisine yöneltmesi olarak tanımlanmaktadır. Kendine çevirmede kişi ihtiyaçlarını kendi içinde karşılamaya çalışmaktadır. Kendine çevirme, çocuklukta cezalandırılma ve girişimlerin başarısız sonuçlanması ile temellenmektedir. *Yön Değiştirme*, kişinin temasın meydana getireceği güçlü duygulanımdan kaçınmak için enerjisini temasın dışındaki bir alana yönlendirerek hedeften kaçınmasıdır (Latner'den akt. Mutlu - Tagay, 2010). Bu kaçınma; 'ben' yerine 'biz' ifadelerinin kullanılması, genellemelere başvurulması, şimdiki zaman önemli olduğu halde geçmişten bahsetme, söylediklerinin etkisini yok sayarak ya da gülerek azaltmak, duygusal tepkileri seyreltmek gibi farklı şekillerde gerçekleştirilebilir (Mann, 2020). *Sınırların yokluğu* Gestalt yaklaşımına göre 'ben' ile 'diğeri' arasındaki sınırın ortadan kaldırıldığı durumdur. 'Ben' ile 'diğeri'nin ayrışması, bireyselliğin kazanılması ve sürdürülmesi için sınırın varlığı önemli ve gereklidir. Bu temas engeli bireylerin kendi özerkliğini kazanamadıklarını, kendi benliklerini ve karşıdaki kişinin benliğini ayırt edemediklerini ve başkalarına bağımlı olduklarını göstermektedir. *Yardım eden sendromu* kişilerin kendi isteklerini dile getirmekte zorlanmasını ve başkalarının kendilerine yapmalarını istedikleri şeyleri başkalarına yapmaları olarak tanımlanmaktadır. Bireyler isteklerini dile getiremediklerinde farkında olmadan başkalarına yardım etme eğiliminde

olmaktadırlar (Voltan-Acar'dan akt. Tagay ve Voltan-Acar, 2012). *Çekilme* ise kişinin yoğun deneyimden sonra duygusal sindirim için geri çekilmesini ifade etmektedir (Ülker - Tümlü ve Voltan-Acar, 2017). Sınırların sertleşmesi ve kişinin çevre ile etkileşimi keserek kendi içine çekilme durumudur.

Literatür incelendiğinde Gestalt temas engellerinin farklı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalara rastlanılmaktadır. Örneğin, Tagay, Savi-Çakar & Ünüvar (2016) temas ve tam temas engellerinin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığını, bağımlı temas engelinin ise pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığını bulmuşlardır. Başka bir çalışmada ise temas boyutu ile güvenli bağlanma arasında; kendine döndürme boyutu ile saplantılı ve korkulu bağlanma arasında; saptırma boyutu ile saplantılı ve korkulu bağlanma arasında; duygusal duyarsızlaşma boyutu ile kayıtsız bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır (Gürdil, 2009). Bu çalışmalar dikkate alındığında, ebeveyne bağlanma ile temas engellerinin ilişkisinden ayrıntılı söz etmek işlevsel olabilir.

Ebeveynlik Stilleri

Doğumu izleyen ilk yıllarda ebeveynler çocuklarına yeni alışkanlık kazandırmak ya da yeni bir bilgi öğretmek için onları doğrudan desteklemelerinin yanı sıra başkalarından edindikleri bilgileri onaylama, yönlendirme, teşvik etme ve reddetme yoluyla da dolaylı yoldan sürece katılmaktadırlar (Dereli ve Dereli, 2016). Baumrind, gelişime etki eden ebeveynlik tutumlarını dengeli, otoriter ve izin verici olmak üzere üç grupta tanımlamıştır (Sümer, Gündoğdu - Aktürk ve Helvacı, 2010). Maccoby ve Martin ise ebeveyn tutumlarını ilgi/kabul ve talep olmak üzere iki boyut üzerinden açıklamışlardır (Maccoby ve Martin'den akt. Karabulut - Demir ve Şendil, 2008). Ebeveynlerin tutumları bu boyutların yüksek ve düşük düzeylerinin kesişimlerine yerleştirilerek izin verici, demokratik, otoriter ve ihmalkâr olarak adlandırılan dört farklı ebeveynlik stili tanımlanmıştır.

İzin verici ebeveynler; sıcaklığın ve izin vericiliğin yüksek olduğu tutumları benimseyen ebeveynlerdir. Bu ailelerde ebeveynler çocuğa karşı hoşgörülü fakat sınır koymada gevşek davranmaktadırlar (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010). Demokratik ebeveynler; çocuğa kısıtlamalar koymalarına karşın sıcaklık gösterirler. Yüksek beklentilerin yanında çocuklarına özen gösterip destek olurlar (Passer ve Smith, 2008). Otoriter ebeveynler; kurallar ve denetim konusunda oldukça katıdır. Çocuklarından fazlaca beklentileri vardır ve onlara sıcaklık göstermezler (Baumrind'den akt. Karabulut Demir ve Şendil, 2008). İhmalkâr ebeveynler; en olumsuz ebeveynlik stili olarak görülmektedir. Kontrol olmadığı gibi sıcaklık da en düşük düzeydedir. İhmalkâr ebeveyne sahip çocukların güvensiz şekilde bağlanması, akran ilişkilerinin bozulması, dürtüsel olması ve düşük motivasyona sahip olması muhtemeldir (Passer ve Smith, 2008). Bu dört ebeveynlik tutumuna ek olarak aşırı korumacı ebeveynlik tutumu da zaman zaman literatürde yer almaktadır. Aşırı korumacı tutuma sahip ebeveynler çocuklarına yeni deneyimler için fırsat vermemekte, başarabilecekleri görevleri dahi onların yerine yapmaya istekli olmaktadırlar (Alabay, 2017). Literatür incelendiğinde ebeveyn tutumlarının çocukların psikososyal gelişiminde önemli bir

yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Örneğin, Yaman (2018) demokratik ebeveyn tutumlarının çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde olumlu etkisini ve otoriter ebeveyn tutumlarının aşırı hareketlilik, dürtüsellik, nötr uyaranlara olumsuz tepki verme, empati becerilerinde yetersizlik, değişen ruh hali ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Erözkan (2012) kaygı duyarlılığı ile demokratik ebeveyn tutumu arasında anlamlı negatif koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları arasında ise pozitif anlamlı ilişkilerin varlığını bulmuştur. Bu bilgiler çocuğun erken yaşta aldığı bakımın içeriğinin ve biçiminin çocuk için ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir. Bu önemden hareketle ebeveyn tutumlarının farklı değişkenler bağlamında incelenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Çocukta Anksiyete

Anksiyete; kişinin tehdit edici, tehlikeli ya da belirsiz bir durum ya da durumlar karşısında gösterdiği bedensel tepkiler içeren endişeli duygu durumudur (Mantar, 2008). Anksiyete bozuklukları birtakım fizyolojik ve psikolojik belirtiler ile karakterizedir. Bu belirtilerden nefes alma zorluğu, çarpıntı, titreme, kas gerginliği, aşırı terleme ve bulantı fizyolojik belirtiler grubuna girerken; sıkıntı, huzursuzluk, korku, odaklanma güçlüğü ve gerçek dışılık psikolojik belirtiler grubundadır. Anksiyete biyolojik faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Travmatik olaylar, bir yakının kaybı, boşanma, çevre değişikliği (iş, okul değişikliği ya da göç) ve stresli yaşam olayları anksiyete bozukluklarına sebep olabilmektedir. Literatürdeki konu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde Bulut Serin ve Öztürk (2007), 9-13 yaş grubundaki anne babası boşanmış çocukların anksiyete düzeylerinin ve benlik saygılarının anne babası boşanmamış çocuklara göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuşlardır. Başka bir çalışmada duygusal istismar algılayan ve algılamayan ergenlerin anksiyete düzeyleri ve denetim odakları karşılaştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre duygusal istismara uğramış ergenler istismara uğramamış ergenlere göre daha kaygılı bulunmuşlardır (Öztep, 2010).

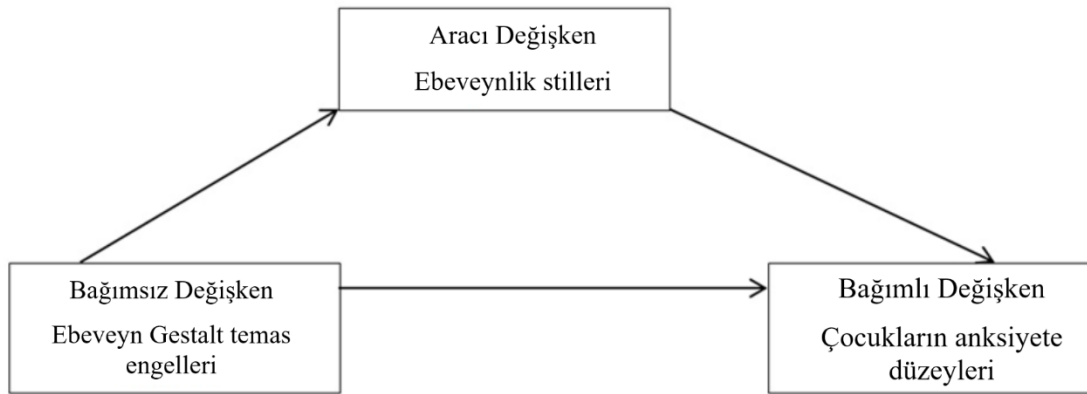
Literatürde yer alan deneysel ve epidemiyolojik araştırmalar anksiyete bozukluklarının okul öncesi dönem kadar erken dönemde ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Luby, 2013). Konu ile ilgili yürütülen çoğu çalışmanın bulguları okul öncesi dönemde görülen anksiyete bozukluğu prevalansının genellikle %10 ile %20 arası değiştiğini göstermektedir. Yine aynı araştırmacılar anksiyete bozukluklarının bu varyasyona karşın okul öncesi dönemde ve yaşam boyu en yaygın psikiyatrik hastalıklar olduğunu belirtmektedirler. Anksiyeteyi açıklayan psikoloji yaklaşımları göz önüne alındığında ortak vurgunun çocukluk çağı yaşantılarında olduğu dolayısıyla bu dönemde çocuğa bakım ve ilgi veren ebeveynlerin etkisine de odaklanıldığı görülmektedir. Literatürde çocukluk çağı yaşantıları ve ebeveynlik faktörlerinin anksiyete ile ilişkisini konu alan ve bu ilişkileri farklı değişkenler bağlamında inceleyen pek çok bilimsel çalışma bulunmaktadır. Örneğin Edwards, Rapee ve Kennedy (2010), annenin aşırı korumasının, annenin olumsuz duygulanımının, olumsuz yaşam olaylarının etkisinin ve çocuğun engellenmesinin çocukların anksiyete semptomları için yordayıcı olduğunu bulmuştur. Bir başka çalışmada anksiyete bozukluğu olan çocukların, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde daha az destekleyici ebeveynlere sahip oldukları bulunmuştur

(Dougherty ve ark., 2013). Sümer ve Anafarta- Şendağ (2009) ise bağlanmanın, birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında olumlu değerlendirmeye ve düşük anksiyete ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Bu araştırmada çocuklarda sık gözlenen anksiyete türlerinden sosyal anksiyete, ayrılık anksiyetesi, özgül fobi ve yaygın anksiyete odağa alınmıştır. Sosyal anksiyete, en kısa tanımı ile sosyal ortamlarda olumsuz değerlendirmeye maruz kalmaktan dolayı duyulan endişedir. Ayrılık anksiyetesi, kişinin temel bağlanma figüründen ya da evinden ayrılmaya karşı göstermiş olduğu yoğun endişe, korku halidir (Irmak, Irmak, Murat ve Üçok Demir, 2016). Özgül fobi, bir nesne ya da duruma özgü verilen orantısız, gerçekdışı korku ve endişe tepkisi olarak tanımlanmaktadır. Yaygın anksiyete ise bireyin başına kötü bir şey gelecekmiş hissi ile endişe halinde olması ve bunun sürekli devam etmesi şeklinde tanımlanabilmektedir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde erken dönem aile çocuk ilişkisinin çocukluk çağı anksiyetesinde etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ışığında ve anksiyete bozukluklarının okul öncesi dönemdeki en yaygın psikiyatrik hastalıklar olmasına ilişkin bilgiden hareketle bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerine etki ettiği düşünülen ebeveyn kaynaklı değişkenlere odaklanılmıştır.

Bu bağlamda bu araştırmanın temel amacı, ebeveyn Gestalt temas engellerinin çocuklarının anksiyete düzeylerine olan etkisinde ebeveyn tutumlarının aracılık etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın hipotez modeli ve hipotezleri aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. Hipotez Model

H1: Ebeveynlerin kullandıkları gestalt temas engelleri ile çocukların anksiyete düzeyleri arasında ebeveynlik stillerinin aracılık rolü vardır.

H2: Ebeveynlik stilleri çocuklarının anksiyete düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye (doğrudan) sahiptir.

H3: Ebeveynlerin kullandıkları gestalt temas engelleri çocuklarının anksiyete düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye (doğrudan) sahiptir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel bir araştırmadır ve bağımsız (dışsal) değişken ebeveyn gestalt temas engelleri, bağımlı değişken çocukların anksiyete düzeyleri ve aracı değişken ise ebeveyn tutumlarıdır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2-6 yaş aralığında (okul öncesi dönem) çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Çocuklarda anksiyeteye sebep olabilecek diğer karıştırıcı değişkenlerin (okula başlama, okul ve arkadaş ilişkileri gibi.) elimine edilebilmesi için araştırma grubu, okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya kartopu örneklem yöntemine göre seçilmiş yaşları 24-48 yaş aralığında olan 85 kadın (%81,7) ve on dokuz erkekten (%18,3) oluşan toplam 104 ebeveyn katılmıştır (Orta yaş=35,35, ss=5,41). Bu katılımcıların çocuklarının yaşları ise iki-dört yaş aralığında değişmektedir (Ort.=4,37, ss=1,29). Çocuklardan 50'si (%48,1) kız 54'ü (%51,9) ise erkektir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler incelendiğinde ebeveynlerden 4'ü (%8) ilköğretim mezunu, 21'i (%20,2) lise mezunu, 62'si (%59,2) ön lisans ya da lisans mezunudur ve 17'si (%16,3) lisansüstü eğitim almıştır. Katılımcı ebeveynlerin 5'i (%4,8) bekar ve 99'u (%95,2) evlidir. Katılımcıların çalışma durumları ve ekonomik durumlarına ilişkin algılarına dair verdikleri cevaplar incelendiğinde 36 katılımcının (%34,6) çalışmıyorum/öğrenciyim cevabını verdiği, 68 katılımcının da (% 65,4) çalışıyorum yanıtını verdiği görülmektedir. Katılımcıların 1'i (%1) ekonomik durumunu düşük seviyede olarak belirtirken 72'si (%69,2) orta düzeyde, 31'i (%29,8) ise iyi düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler Demografik Bilgi Formu, Gestalt Temas Engelleri Ölçeği (GTEÖ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete Ölçeği (OÖÇAÖ) aracılığıyla toplanmıştır.

Gestalt Temas Engelleri Ölçeği(GTEÖ)

Yirmi dört maddeden ve dört faktörden oluşan bu ölçek, Tagay ve Voltan-Acar (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin temas alt boyutunda beş, tam temas alt boyutunda sekiz, bağımlı temas alt boyutunda yedi ve temas sonrası alt boyutunda dört madde yer almaktadır. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı temas alt ölçeği için .61; tam temas alt ölçeği için .79, bağımlı temas alt ölçeği için .75 ve temas sonrası alt ölçeği için .60 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .81 olarak bulunmuştur.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).

Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutumlarını belirlemek amacı ile oluşturulan ETÖ "demokratik", "otoriter", "aşırı koruyucu" ve "izin verici" olmak üzere dört boyuttan oluşan 62 maddeden oluşmaktadır. Geçerlik çalışmaları kapsamında yapılan

analizler sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılarak 46 maddelik son halini alan ölçek beşli Likert tipinde hazırlanmıştır. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerler “demokratik” boyut için .83, “otoriter” boyut için .76, “aşırı koruyucu” boyut için .75 ve “izin verici” boyut için ise .74 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, bu ölçeğin yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete Ölçeği (OÖÇAÖ).

Ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına ilişkin beyanlarına dayanan ölçek, Susan H. Spence tarafından The Preschool Anxiety Scale orijinal adı ile geliştirilmiş, ölçeğin uyarlama ve geçerlik güvenilirlik çalışmaları Uğraş, Koşe Demiray, Mutluer ve Coşkun(2018) tarafından yapılmıştır. OÖÇAÖ yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinin sonuçlarına bakıldığında, ölçeğin orijinal faktör yapısıyla Türkçe formun faktör yapısının yirmi dokuz maddede birbiriyle uyum içerisinde olduğu tespit edilmiştir. OÖÇAÖ'nin güvenilirlik çalışmalarında iç tutarlık katsayıları tüm ölçek için .93 ve alt ölçeklerde toplumsal anksiyete bozukluğu için .84, yaygın anksiyete bozukluğu için .81, ayrılık anksiyetesi bozukluğu için .73 ve özgül fobi için .82'dir. Bulgular güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu kanıtlanmaktadır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre OÖÇAÖ'nün çocukların anksiyete düzeylerini belirlemeye yönelik olarak kullanılabilecek geçerliği ve güvenilirliği olan bir araç olduğu görülmektedir.

İşlem ve Verilerin Analizi

Veri toplamı işlemi online olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve katılım beyanı veren katılımcılardan veri toplanmıştır. Ölçeklerin doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Katılımcılardan demografik bilgi formu ve ölçekler aracılığıyla toplanan veriler aracı değişkenin rolünü belirlemek için doğrusal ve hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. İstatistiksel analiz aşamasına geçmeden önce veriler normallik, kayıp değer ve uç değer varsayımları açısından test edilmiştir. Kayıp değer analizinde ölçek maddelerinin en az %5'ini yanıtız bırakan katılımcıların verileri araştırmadan çıkartılmış; diğer eksik olan verilerin yerine ise cevapların ortalama değerleri atanmıştır. Veriler uç değerlerin varlığı açısından analiz edilmiş Mahalanobis ve ki-kare karşılaştırması sonucu uç değere sahip olduğu tespit edilen bir katılımcı analizden çıkartılmıştır. Normallik testi için ise George ve Mallery (2010)'nin koşul olarak belirlediği -2/+2 aralığındaki Skewness-Kurtosis değerleri referans alınmıştır. Değişkenlerin tüm alt boyutları normal dağılım göstermektedir. Varsayımların karşılanmasının ardından nihai analiz 104 katılımcıdan elde edilen veriler ile SPSS 26.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Güven aralığı %95 alınmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada ebeveynin gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeylerine etkisinde ebeveyn stillerinin aracı rolü Baron ve Kenny'nin dört aşamalı modeli ile incelenmiştir. Öncelikle Baron ve Kenny'nin ilk üç aşamasının araştırma değişkenleri açısından karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi amacıyla değişkenler arasındaki pearson korelasyon katsayıları incelenmiştir. Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki pearson korelasyon katsayıları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.Temas	1	,29**	-,03	,56**	,06	,20*	,30**	,13	-,05	,33**	,30**	,21*	,24*
2.Tam temas		1	,29**	,26**	-,19	,31**	,12	,06	,30**	,30**	,29**	,43**	,42**
3.Bağımlı temas			1	,06	-,07	,09	,25**	-,02	,20*	,10	,05	,15	,16
4.Temas sonrası				1	,21*	,01	,03	,07	-,11	,05	,12	,01	,02
5.Demokratik ebeveynlik					1	-,47**	,12	-,01	-,22*	-,15	-,16	-,16	-,22*
6.Otoriter ebeveynlik						1	,15	,20*	,08	,31**	,23*	,31**	,29**
7.Asırı korumacı ebeveynlik							1	,27**	-,02	,28**	,04	,11	,12
8.İzin verici ebeveynlik								1	,04	-,04	-,14	,05	-,03
9.Sosyal anksiyete									1	,31**	,42**	,49**	,72**
10.Ayrılık anksiyetesi										1	,47**	,55**	,71**
11.Özgül fobi											1	,62**	,82**
12.Yaygın anksiyete												1	,87**
13.Toplam anksiyete puanı													1

** p< 0.01, * p< 0.05

Anlamli ilişki koşulunu sağlayan değişkenler arasında çoklu regresyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinde bağımsız değişkenin beta değerlerindeki farkın anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi kullanılarak analiz edilmiştir (Kenny ve ark.'dan akt. Şenkal ve Işıklı, 2015).

Aşama 1: Ebeveynlerin gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeyine yordayıcı etkisi

Ebeveynlerin gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeyine etkisinde ebeveyn tutumlarının aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny tarafından geliştirilen aracı değişken analizi ölçütlerinden yararlanılmıştır. Aracı değişken analizinin ilk ölçütü "bağımsız değişken bağımlı değişkeni yordamalıdır" şeklindedir. Bu ölçüt kapsamında basit regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz aralarında korelasyon ilişkisi tespit edilmiş değişkenler arasında gerçekleştirilmiştir ve Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Ebeveynlerin Gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeyine etkisine ilişkin regresyon analizi

	B	Standart		t	p	
		hata	β			
1	-1,40	1,64		-,85	,40	
Ayrılık Anksiyetesi (Bağımlı Değişken)	Temas boyutu	,27	,10	,27	2,80	,01
	Tam temas boyutu	,16	,07	,22	2,30	,02
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .39	R ² =.15	F= 9,15			
2	-2,05	4,23		-,48	,63	
Sosyal Anksiyete (Bağımlı Değişken)	Tam temas boyutu	,26	,10	,27	2,69	,01
	Bağımlı temas boyutu					
	(Bağımsız Değişkenler)	,19	,16	,12	1,20	,24
	R= .32	R ² =.10	F= 5,75			
3	,96	2,35		,41	,69	
Özgül Fobi (Bağımlı Değişken)	Temas boyutu	,33	,14	,23	2,40	,02
	Tam temas boyutu	,24	,10	,23	2,34	,02
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .37	R ² =.14	F= 7,91			
4	,49	2,30		,21	,83	
Yaygın Anksiyete (Bağımlı Değişken)	Temas boyutu	,14	,13	,10	1,04	,30
	Tam temas boyutu					
	(Bağımsız Değişkenler)	,43	,10	,40	4,26	,00
	R= .44	R ² =.19	F= 11,85			
5	4,67	6,48		,72	,47	
Toplam Anksiyete Puanı (Bağımlı Değişken)	Temas boyutu	,54	,38	,13	1,42	,16
	Tam temas boyutu	1,16	,28	,39	4,14	,00
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .44	R ² =.20	F= 12,27			

Analiz sonuçları ebeveynlerin temas ve tam temas temas engellerinin çocukların ayrılık anksiyetesini pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir (sırasıyla B= .27, $p<.05$; B= .16, $p<.05$). Ebeveynlerin tam temas boyutu temas engelleri, çocukların sosyal anksiyete düzeyini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır (B= .26, $p<.05$). Bağımlı temas temas engellerinin ise sosyal anksiyete düzeyini yordayıcı etkisi bulunmamıştır (B= .19, $p=.235$). Ebeveynlerin temas ve tam temas boyutu temas engellerinin çocukların özgül fobilerine etkisinin incelendiği analiz bulguları, temas boyutu (B= .33, $p<.05$) ve tam temas boyutu (B= .24, $p<.05$) temas engellerinin çocukların özgül fobilerini yordayıcı pozitif yönde ve anlamlı etkileri olduğunu göstermektedir. Bulgular ebeveynlerin temas boyutu (B= .14, $p=.30$) temas engellerinin çocukların yaygın anksiyetelerini yordayıcı etkisi olmadığını gösterirken, tam temas boyutu temas engellerinin çocukların yaygın anksiyeteleri için pozitif yönde anlamlı yordayıcı etki göstermektedir (B= .43, $p<.05$). Son olarak temas ve tam temas boyutu temas engellerinin toplam anksiyete puanını yordayıcı etkisi analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ebeveynlerin temas boyutu temas engellerinin çocukların toplam anksiyete puanını yordayıcı etkisinin bulunmadığı belirlenmiştir (B= .54, $p=.16$). Ebeveynlerin tam temas boyutu temas engelleri ise çocukların toplam anksiyete puanları üzerinde pozitif yönde anlamlı yordayıcı etkiye sahip olarak bulunmuştur (B= 1.16, $p<.05$).

Aşama 2: Ebeveynlerin Gestalt Temas Engellerinin Ebeveyn Stillerini Yordayıcılığı

Aracı değişken analizinin ikinci ölçütü “bağımsız değişken aracı değişkeni yordamalıdır” şeklindedir. Bu ölçüt kapsamında ebeveynlerin Gestalt temas engellerinin ebeveyn tutumlarını yordayıcı etkisini değerlendirmek amacı ile basit regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bulgular tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Ebeveynlerin Gestalt temas engellerinin ebeveynlik stillerini yordayıcılığına ilişkin regresyon analizi

	B	Standart hata	β	t	p
1	14,66	2,04		7,20	,00
Otoriter Ebeveynlik (Bağımlı Değişken)					
Temas boyutu	,14	,12	,12	1,21	,23
Tam temas boyutu (Bağımsız Değişkenler)	,25	,09	,28	2,81	,01
	R= .33	R ² =.11	F= 6,17		
2	12,04	4,81		2,50	,01
Aşırı Korumacı Ebeveynlik (Bağımlı Değişken)					
Temas boyutu	,43	,13	,31	3,39	,00
Bağımlı temas boyutu (Bağımsız Değişkenler)	,47	,16	,26	2,89	,01
	R= .40	R ² =.16	F= 9,60		
3	71,62	2,80		25,57	,00
Demokratik Ebeveynlik (Bağımlı Değişken)					
Temas sonrası boyutu (Bağımsız Değişken)	,44	,20	,21	2,17	,03
	R= .21	R ² =.04	F= 4,73		

Analiz sonuçlarına göre ebeveynlerin temas boyutu temas engellerinin otoriter ebeveyn tutumu üzerinde yordayıcı etkisi bulunmamakta iken ($B=.14$, $p=.23$); tam temas boyutu temas engellerinin otoriter ebeveyn tutumu üzerinde pozitif yönde anlamlı düzeyde yordayıcı etkisi bulunmaktadır ($B= .25$, $p<.05$). Yürütülen bir diğer analiz de temas ve bağımlı temas boyutları temas engelleri ile aşırı koruyucu ebeveyn tutumu arasında gerçekleştirilmiştir. Bulgular hem temas hem de bağımlı temas boyutu temas engellerinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir (sırasıyla $B= .43$, $p<.05$; $B= .47$, $p<.05$). Bu ölçütün yapılan son analizinde ise temas sonrası boyutu temas engellerinin demokratik ebeveyn tutumunu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordayıcı etkisi tespit edilmiştir ($B= .44$, $p<.05$).

Aşama 3: Ebeveynlik Stillerinin Çocukların Anksiyete Düzeyini Yordayıcılığı

Aracı değişken analizinin üçüncü ölçütü “aracı değişken bağımlı değişkeni yordayıcı etkiye sahip olmalıdır” şeklindedir. Bu ölçüt kapsamında ebeveynlerin ebeveynlik stillerinin çocukların anksiyete düzeylerini yordayıp yordamadığını değerlendirmek amacıyla basit regresyon analizi uygulanmıştır. Bulgular tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Ebeveynlerin ebeveyn tutumlarının çocukların anksiyete düzeylerini yordayıcılığına ilişkin regresyon analizi

		Standart		β	t	p
		B	hata			
1		22,69	6,63		3,42	,00
Sosyal Anksiyete (Bağımlı Değişken)	Demokratik ebeveynlik	-,19	,09	-,22	-2,25	,03
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .22 R ² =.05 F= 5,05					
2		-4,63	2,45		-1,89	,06
Ayrılık Anksiyetesi (Bağımlı Değişken)	Aşırı korumacı ebeveynlik	,17	,07	,24	2,56	,01
	Otoriter ebeveynlik					
	(Bağımsız Değişkenler)	,23	,08	,28	2,97	,00
R= .39 R ² =.15 F= 8,95						
3		4,41	2,48		1,78	,08
Özgül Fobi (Bağımlı Değişken)	Otoriter ebeveynlik	,27	,11	,23	2,34	,02
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .23 R ² =.05 F= 5,46					
4		2,51	2,45		1,024	,31
Yaygın Anksiyete (Bağımlı Değişken)	Otoriter ebeveynlik	,36	,11	,31	3,25	,00
	(Bağımsız Değişkenler)					
	R= .31 R ² =.09 F= 10,56					
5		40,09	27,27		1,47	,15
Toplam Anksiyete Puanı (Bağımlı Değişken)	Demokratik ebeveynlik	-,30	,29	-,11	-1,03	,31
	Otoriter ebeveynlik	,80	,36	,24	2,21	,03
	(Bağımsız Değişkenler)					
R= .31 R ² =.09 F= 5,20						

Sonuçlar ebeveynlerin demokratik tutumlarının çocukların sosyal anksiyetesini negatif ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir ($B=-.19, p<.05$). Bulgulara göre ebeveynlerin otoriter ve aşırı korumacı tutumlarının çocukların ayrılık anksiyetesini pozitif ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisi bulunmaktadır ($B=.23, p<.05$; $B=.17, p<.05$). Ebeveynlerin otoriter tutumlarının çocukların özgül fobi düzeyine yordayıcı etkisini tespit etmek üzere yapılan regresyon analizi sonucunda otoriter ebeveyn tutumunun çocukların özgül fobi düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($B=.27, p<.05$). Bir başka bulguda ebeveynlerin otoriter tutumlarının çocukların yaygın anksiyete düzeylerini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($B=.36, p<.05$). Ebeveyn tutumları ve çocukların toplam anksiyete puanları arasında gerçekleştirilen son regresyon analizi bulgularında ise demokratik ebeveyn tutumunun çocukların toplam anksiyete puanları üzerinde anlamlı yordayıcı etkisi bulunmamıştır ($B=-.30, p=.31$); otoriter ebeveyn tutumunun çocukların toplam anksiyete puanını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir ($B=.80, p<.05$).

Aşama 4: Gestalt Temas Engelleri ile Çocukların Anksiyete Düzeyi Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Stilllerinin Aracılık Rolü

Aracı değişken analizinin dördüncü ve son ölçütü, "aracı değişken ile bağımsız değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce bağımsız ve bağımlı değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı (tam aracılık) ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır" şeklindedir. Analizlere yalnızca ilk üç ölçütteki

bulgulara yordayıcı değişken olma şartını sağlayan boyutlar dahil edilmiştir. Analize dahil edilen boyutlara ilişkin sembolik gösterim tablo 5'te bulgular tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5: Aracı değişken analizine dahil edilen boyutlar

	Bağımsız değişken (Temas engeli)	Aracı değişken (Ebeveyn Tutumu)	Bağımlı değişken (Anksiyete düzeyi)
1	Temas boyutu	Aşırı korumacı tutum	Ayrılık anksiyetesi
2	Tam temas boyutu	Otoriter tutum	Ayrılık anksiyetesi
3	Tam temas boyutu	Otoriter tutum	Özgül fobi
4	Tam temas boyutu	Otoriter tutum	Yaygın anksiyete
5	Tam temas boyutu	Otoriter tutum	Toplam anksiyete

Bu ölçüt kapsamında regresyon analizine çocukların anksiyete düzeyleri bağımlı değişken, ebeveynlerin Gestalt temas engelleri ve ebeveynlik tutumları bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir.

Tablo 6: Ebeveynlerin Gestalt temas engelleri ile çocukların anksiyete düzeyi ilişkisinde ebeveynlik stillerinin aracılı rolüne ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Analiz aşaması	Bağımsız değişkenler	Bağımlı değişken	R	R ²	B	Standart hata	T	p
Adım 1	Temas boyutu	Ayrılık anksiyetesi	,33	,11	,33	,09	3,53	,00
Adım 2	Temas boyutu Aşırı korumacı ebeveyn tutumu	Ayrılık anksiyetesi	,38	,14	,27 ,14	,10 ,07	2,81 2,02	,01 ,05
Adım 1	Tam temas boyutu	Ayrılık anksiyetesi	,30	,09	,22	,07	3,14	,00
Adım 2	Tam temas boyutu Otoriter ebeveyn tutum	Ayrılık anksiyetesi	,37	,14	,17 ,20	,07 ,08	2,29 2,48	,02 ,02
Adım 1	Tam temas boyutu	Özgül fobi	,29	,09	,31	,10	3,10	,00
Adım 2	Tam temas boyutu Otoriter ebeveyn tutum	Özgül fobi	,33	,11	,26 ,18	,11 ,12	2,50 1,50	,01 ,14
Adım 1	Tam temas boyutu	Yaygın anksiyete	,43	,18	,46	,10	4,75	,00
Adım 2	Tam temas boyutu Otoriter ebeveyn tutum	Yaygın anksiyete	,46	,22	,39 ,23	,10 ,11	3,95 2,08	,00 ,04
Adım 1	Tam temas boyutu	Toplam anksiyete puanı	,42	,18	1,28	,27	4,72	,00
Adım 2	Tam temas boyutu Otoriter ebeveyn tutum	Toplam anksiyete puanı	,46	,21	1,11 ,59	,28 ,31	3,96 1,88	,00 ,06

Değişkenler arasında yürütülen basit regresyon analizi sonuçlarına göre temas boyutunun aşırı korumacı ebeveynlik tutumunu ve tam temas boyutunun ise otoriter ebeveyn tutumunu pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur (sırasıyla $B=.43$, $p<.05$; $B=.25$, $p<.05$).

İkinci olarak temas ve tam temas boyutları için ayrı ayrı hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Bu analizlerde denkleme ilk blokta temas engelleri alt boyutlarından olan temas ve tam temas puanları, ikinci blokta ise aşırı korumacı ve otoriter ebeveyn tutumları girilmiştir. Yürütülen hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi analize ikinci blokta ebeveyn tutumlarının dahil edilmesiyle beta değerlerinin bazılarında düşme meydana gelmiştir. Bu düşmenin anlamlılık düzeyi Sobel analizi ile kontrol

edilmiştir. Denkleme aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun eklenmesiyle birlikte temas boyutu değişkeninin beta değerinde 0.33'ten ($p<.05$) 0.27'e ($p<.05$) anlamlı bir düşme meydana gelmiştir (Sobel $z= 2.21$, $p<.05$). Tam temas boyutunun ayrılık anksiyetesini yordayıcı etkisine ilişkin regresyon analizine otoriter ebeveyn tutumu dahil edildiğinde tam temas boyutunun beta değerinde meydana gelen 0.22'den ($p<.05$) 0.17'ye ($p<.05$) düşmenin anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Sobel $z= 1.85$, $p=.06$). Tam temas boyutu ve özgül fobi arasında gerçekleştirilen regresyon analizine otoriter ebeveyn tutumu dahil edildiğinde beta değerinde meydana gelen 0.31'den ($p<.05$) 0.26'ya ($p<.05$) düşmenin anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Sobel $z= 1.94$, $p=.05$). Tam temas boyutu ve yaygın anksiyete arasında gerçekleştirilen regresyon analizine otoriter ebeveyn tutumu dahil edildiğinde beta değerinde 0.46'dan ($p<.05$) .39'e ($p<.05$) anlamlı bir düşmenin meydana geldiği bulgusuna ulaşılmıştır (Sobel $z= 3.03$, $p<.05$). Gerçekleştirilen son hiyerarşik regresyon analizinde, tam temas boyutu ve toplam anksiyete arasındaki regresyon analizine otoriter ebeveyn tutumu dahil edilmiştir, beta değerinde 1.28'den ($p<.05$) 1.11'e ($p<.05$) anlamlı bir düşmenin gerçekleştiği bulgusuna ulaşılmıştır (Sobel $z= 3.03$, $p<.05$).

Sonuç olarak değişkenler arasında tam aracılık etkisine rastlanılmamış olup, aşırı koruyucu ebeveynlik tutumunun temas boyutu temas engelleri ile ayrılık anksiyetesi arasında, otoriter ebeveyn tutumunun ise tam temas boyutu temas engelleri ile yaygın anksiyete ve toplam anksiyete puanı arası aracı değişken rolü üstlendiği bulunmuştur.

Tartışma

Bu araştırmada ebeveynlerin Gestalt temas engellerinin çocukların anksiyete düzeyini yordayıcı etkisi ve bu etkide ebeveyn tutumlarının aracı rolü incelenmiştir.

Bulgular ebeveynlerin temas ve tam temas boyutu temas engellerinin çocukların ayrılık anksiyetesi ve özgül fobi düzeylerini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin tam temas boyutu temas engellerinin çocukların sosyal anksiyete ve yaygın anksiyete düzeyleri ile toplam anksiyete puanlarını yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, bireylerin çevreleriyle temas kurarken gerçekleştirdiği birtakım engellerin çocuklarını etkilediği ve onları daha kaygılı hale getirdiği anlamına gelmektedir. Temas ve tam temas boyutu bu ilişkide anlamlı etkiye sahip iki boyutu oluşturmaktadır. Bu boyutlarda yer alan dışa yansıtma, yön değiştirme ve kendine çevirme temas engelleri bulunmaktadır. Bu bulgulara dayanarak, kişilerin temas sırasında kendisini rahatsız edecek duygu, düşünce ve davranışları kabul etmeyip dışsallaştırmasının, çevresinin isteklerine göre bastırıldığı içgüdüsel davranışların ve/veya kişinin çevresinden aldığı olumsuz tepkiler sonrasında temastan kaçınmak amacıyla hızlı hızlı konuşmasının ve sürekli şakaya vurmasının çocukların anksiyete düzeylerinde artışa neden olduğu söylenebilmektedir. Ebeveynlerin yaşadıkları olumsuz deneyimler sonrası başvurdukları bu temas engellerinin çocukların anksiyete düzeyini yordaması, olumsuz deneyimlerin sadece maruz kalan kişi adına değil, temasta olduğu diğer bireyler adına da risk barındırdığını göstermektedir. Bu bulgular literatürü destekler niteliktedir. Örneğin, bir çalışmada kendi ebeveynleri tarafından

duygusal olarak desteklenmeyen ebeveynlerin kendi çocuklarına empatik yaklaşmakta, çocuklarının duygularını düzenlemede bazı zorluklar yaşadıklarını ve geçmiş deneyimin izlerini kendi çocukları ile olan ilişkilerine yansıttıkları görülmektedir (İstikbal, 2020).

Bu çalışmada ayrıca tam temas boyutu temas engellerinin otoriter ebeveyn stilini pozitif yönde yordadığı; hem temas hem de bağımlı temas boyutu temas engellerinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu pozitif yönde yordadığı ve temas sonrası boyutu temas engellerinin demokratik ebeveynlik tutumunu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığını bulunmuştur.

Temasın tek taraflı gerçekleşmesinin mümkün olmadığı ve bireyle birey veya bireyle nesne arasında gerçekleştiği bilgisi göz önüne alındığında bu yordayıcı ilişkinin aslında beklenen bir sonuç olduğu ifade edilmelidir. Bu bulguda özel olarak vurgulanması gereken nokta, hangi temas boyutunun hangi ebeveynlik tutumunu yordamakta olduğudur. Tam temas boyutunda yer alan yön değiştirme ve kendine çevirme temas engelleri otoriter ebeveyn tutumunu yordamaktadır. Yön değiştirme temas engeline bireylerin çevreden aldıkları olumsuz geri bildirimler sonucunda temastan kaçınmaları, kendine çevirmede ise kişinin çevresi tarafından engellenen başarısız girişimlerinden dolayı isteklerini bastırmayı öğrenmesi söz konusudur. Bu engellenme kişinin enerjisini yapmak isteyen ve kontrol etmek isteyen olarak ikiye bölmektedir. Tam temas engelinin otoriter ebeveynlik tutumunu yordamasında bu kontrolcü tarafın etkili olduğu düşünülmektedir. Bireyin geçmiş deneyimleri ile şekillenen bu kontrol isteğinin çocuklarına yöneldiği ve otoriter ebeveyn tutumu olarak kendini gösterdiği düşünülmektedir. Bireylerin köken ailelerinden algıladıkları ebeveyn tutumlarının kendi ebeveynlik tutumunu yordayıcı etkisini araştıran bir çalışmada anne ve babaların tutumlarının köken ailelerinin tutumlarından etkilendikleri tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre annelerin otoriter ebeveyn tutumu üst kuşak anne otoriter tutumu ve üst kuşak baba koruyucu tutumu tarafından yordanırken babaların otoriter tutumları üst kuşak baba otoriter tutumu tarafından yordanmaktadır (Karaman, 2019). Araştırmada tespit edilen bir diğer etki temas ve tam temas boyutunun aşırı korumacı ebeveyn tutumu üzerine yordayıcı etkisidir. Bu boyutlarda yer alan dışa yansıtma engeli kişinin kendisine atfettiğinde memnun olmayacağı duygu ve düşünceleri bir başkasına atfetmesi şeklinde tanımlanırken, sınırların yokluğu temas engeli 'ben' ile 'diğeri' arasındaki sınırların yokluğunu ve ayrılaşmanın gerçekleşmediğini ifade etmektedir. Bu boyutlardaki bir diğer temas engeli yardım eden sendromu ise kişinin kendi isteklerini ifade etmede yaşadığı zorluk sebebi ile giderilmeyen ihtiyaçlarına karşılık olarak başkalarının ihtiyaçlarını gidermesi, kendisini onlara adamasıdır. Bu iki engelde de sınırların yokluğundan söz edilmektedir. Bu sebeple bu temas engellerinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu yordaması beklenen sonuçlardan birisidir. Nitekim aşırı korumacı ebeveyn tutumunun temelinde de ayrışma sorunları ve ebeveynin çocuğun bireyselliğine ve sınırına olan aşırı müdahalesi söz konusudur. Literatürde bu aşırı müdahale ve koruyuculuğun çocukların bazı becerilerini olumsuz etkilediğini kanıtlayan pek çok araştırma mevcuttur. Arı ve Şahin Seçer (2003)'ün gerçekleştirmiş olduğu araştırmanın bulguları annelerin aşırı koruyuculuk düzeyleri ile

çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerinin negatif yönde anlamlı farklılaştığını göstermektedir. Annelerin aşırı koruyuculuk düzeyleri yükseldikçe çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca ebeveyn aşırı koruyuculuğunun çocuklarda saldırgan davranışları (Eldeleklioğlu, 2007) ve aile içi çatışmaları arttırdığı bulunmuştur (Kulaksızoğlu, 1989). Bu bulgular ebeveynlerin ilişkilerinde yaşamakta oldukları sınır problemlerinin ebeveynlik tutumlarına yansımaları ve onların çocuklarına yönelik yaklaşımlarını belirlediğini göstermektedir. Bu boyutlardaki bir diğer temas engeli olan sınırların yokluğu temas engeline başvuran bir ebeveynin çocuğunun istek ve ihtiyaçlarını dile getirirken sürekli 'biz' zamirini kullanması veya yardım eden sendromu engeline başvuran bir başka ebeveynin her an çocuğunun ihtiyacı olsun ya da olmasın yardım girişiminde bulunması ebeveyn temas engellerinin çocuk yetiştirme sürecinde ne kadar belirleyici olduğunu kanıtlamaktadır.

Bu aşamada gerçekleştirilen analizin son bulgusu da temas sonrası temas engellerinin demokratik ebeveyn tutumunu pozitif yönde anlamlı yordadığını göstermektedir. Bu boyutta yer alan tek temas engeli çekilmedir. Çekilme kişinin yoğun duygusal deneyim sonrası kendisi ile baş başa kalması durumunu temsil etmektedir. Çekilme farkında olunarak yapıldığında oldukça sağlıklı iken farkında olmadan yapıldığında temas engeline dönüşmektedir. Bu engelin demokratik ebeveyn tutumunu yordayıcı etkisi beklenmeyen bir durumdur. Çünkü temas engelleri sağlıksızdır ve temas sırasında meydana gelen aksamayı tanımlamaktadır. Fakat ölçekteki sorular incelendiğinde bu boyutu ölçen maddelerin bilinçli bir çekilmeyi kastettiği ve sorguladığı görülmektedir. Bu sebeple bu ölçekte bahsedilen çekilmenin katılımcılar tarafından engel olan çekilme olarak değil duygusal yoğunluğu sindirmek için bilinçli gerçekleştirilen sağlıklı çekilme olarak anlaşıldığı düşünülmektedir. Bu sebeple en işlevsel ebeveynlik biçimi olan demokratik ebeveynlik tutumunu yordayıcı olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada ayrıca, ebeveynlerin demokratik tutumlarının çocukların sosyal anksiyetesini negatif ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Otoriter ve aşırı korumacı ebeveyn tutumu çocukların ayrılık anksiyetesi tutumlarını pozitif ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ayrıca bulgular otoriter ebeveyn tutumlarının çocukların özgül fobi, yaygın anksiyete düzeylerini ve toplam anksiyete puanlarını pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir.

Demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyal anksiyetesini negatif yönde yordayıcı etkiye sahip olması ebeveyn tutumlarının çocuklar üstündeki olumlu etkisine kanıt oluşturmaktadır. Demokratik ebeveynlik en güvenli ebeveynlik biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuğa sıcaklık göstermekte ve gerektiğinde net kurallar koyabilmektedirler. Passer ve Smith (2008) bu ailelerin çocuklarının daha özgüvenli bireyler olarak yetiştiklerini belirtmektedirler. Bu görüşleri bu araştırmanın bulgularıyla uyumlu kabul edilebilir çünkü bu çalışmada bu ebeveynlerin çocuklarının sosyal anksiyete seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu da bu çocukların sosyal ortamlara daha rahat katılabildiklerini, topluma katılmak ve kendilerini ifade etmek

konularında daha az kaygılı olduklarını ifade etmektedir. Tüm bu eylemleri gerçekleştirebiliyor olmaları da gereken özgüvene sahip olduklarını göstermektedir. Uygun (2018)'un gerçekleştirmiş olduğu çalışmada demokratik ebeveyn tutumu ile anaokuluna giden çocukların sosyal yetkinlik davranışları arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bir başka araştırma da ise demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların sosyal iş birliği, sosyal bağımsızlık, sosyal kabul becerileri, sosyal etkileşim becerileri alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Yener, 2014). Literatürdeki bu bulgular mevcut çalışmanın demokratik ebeveyn tutumu ve sosyal anksiyete düzeyi arasındaki negatif yordayıcılık etkisini destekler niteliktedir.

Aşırı korumacı ebeveynler çocuklarını ayrı bir birey olarak görmeyen, onları her zaman koruma ihtiyacı hisseden bireylerin ebeveynlik tutumudur. Otoriter ebeveynler ise katı kurallara sahip, çocuklarına sıcaklık göstermeyen cezalandırıcı ebeveynlerin tutumudur. Bu iki olumsuz ebeveyn tutumu da ayrılık anksiyetesini yordamaktadır. Aşırı korumacı ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını gidermeye yönelik aşırı çabası ve eylemi, çocukları aileden bağımsız var olabilme, bir yerde bulunabilme ve kendi ihtiyaçları giderebilme konusunda umutsuzluğa sürüklemektedir. Bu da özellikle okula başlama döneminde çok sık karşılaşılan ayrılık anksiyetesini arttırmaktadır. Otoriter ailelerde ise çocuklar çok sıkı kurallar altında ve yönetilme halinde yetiştirildikleri için ebeveynlerinden bağımsız olma durumunda ne yapacaklarını bilemedikleri ve kendi inisiyatiflerinde karar alabilme tecrübesine sahip olmadıkları için ayrılmaya karşı daha kaygılı olmaktadır. Nazlıoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada da bu çalışmanın bulguları ile uyumlu olarak otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik tutumları ile çocukların ayrılık anksiyeteleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Yine benzer şekilde bir çalışmada anne babaların aşırı koruyucu davranışları ile çocukların kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğuna ulaşılmıştır (Pereira, Barros, Mendonça ve Muris, 2013). Mofrad, Abdullah ve Samah (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise ebeveyn aşırı koruyuculuğunun çocukların ayrılık anksiyetesi bozukluğu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ayrılık anksiyetesi belirtileri gösteren çocukların diğer çocuklara göre annelerini daha fazla aşırı koruyucu olarak algıladıklarını göstermektedir.

Ek olarak, bu çalışmada özgül fobi, yaygın anksiyete ve toplam anksiyete puanını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da aile içerisinde gereğinden fazla sıkı kurallar uygulanmasının, çocuklara söz hakkı tanınmamasının ve kararlarına önem verilmemesinin onları kaygılı bireylere dönüştürebileceğini göstermektedir. Bu bulgular ve katılımcı ebeveynlerin en fazla altı yaşında çocuklara sahip oldukları bilgisi göz önüne alındığında ebeveyn tutumlarının çok küçük yaştan itibaren çocukların anksiyete gibi büyük zorluklarla baş etmek zorunda kalmalarına neden olduklarını göstermektedir. Ayrıca otoriter ebeveyn tutumuna ilişkin bu bulgular literatürdeki bir başka çalışmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Erözkan (2012)'a ait bir çalışmada ergenlerin kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiş ve bulgular demokratik ebeveyn tutumlarının kaygı duyarlılığını negatif

yönde anlamlı otoriter ebeveyn tutumunun ise pozitif yönde anlamlı yordadığını göstermiştir. Bu bulgular çocukların küçük yaşlarda yaşadıkları anksiyete problemin ilerleyen yıllarda devam edebileceğine ilişkin öngörü sağlamaktadır.

Son olarak, bu çalışmada aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun temas boyutu temas engelleri ile ayrılık anksiyetesi arasında, otoriter ebeveyn tutumunun ise tam temas boyutu temas engelleri ile yaygın anksiyete ve toplam anksiyete puanı arasında aracı değişken rolü üstlendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Daha önce Gestalt temas biçimleri, bağlanma stilleri ve yaşam doyumu ilişkisinin incelendiği bir çalışmada temas biçimleri ve bağlanma stilleri arasında ilişki tespit edilmiş ve bu ilişki araştırmacılar tarafından bireylerin maruz kaldıkları benzer ebeveynlik stillerine dayandırılmıştır. Fakat bu değişken kontrol altına alınmadığı için kesin bir sonuca ulaşamamıştır (Gürdil, 2009). Bu sebeple bu çalışmada ebeveyn tutumlarının kontrol altına alınmasının daha net sonuçlar vereceği düşünülmüş ve bu değişken aracı değişken olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme hem temas biçimlerinin anksiyete üzerindeki etkisini daha anlaşılır hale getirmiş hem de ebeveyn tutumlarının sürece katkısını da kontrol edilebilir kılmıştır.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu hem temas boyutu temas engellerinden yani dışa yansıtmadan etkilenmekte hem de çocukların ayrılık anksiyetesi üzerinde yordayıcı etkide bulunmaktadır. Bu sanılanın aksine aslında olumsuz bir ebeveynlik tutumu olan aşırı koruyucu ebeveynlik tutumunun çocukların anksiyete düzeyleri için risk oluşturabileceğini göstermektedir. Otoriter ebeveyn tutumu ise tam temas boyutu temas engellerinden yani yön değiştirme ve kendine çevirmeden etkilenmekte ve yaygın anksiyete ile toplam anksiyete puanlarını yordamaktadır. Bu bulgu kişilerin geçmiş deneyimlerinin ebeveynlik tutumunu yordaması ebeveynlik tutumunun da çocukların anksiyete düzeyini yordaması açısından değerlendirildiğinde geçmiş deneyimlerin temas yoluyla nesillerden nesillere aktarılabilmesini düşündürmektedir. Bu hem temas biçimlerinin hem de ebeveynlik tutumlarının önemini kavranması adına son derece önemli görülmektedir.

Tespit edilen bu aracılık etkileri ebeveynlerin temas engelleri ile çocukların anksiyete düzeyleri arasındaki ilişki mekanizmasını açıklayabilecek niteliktedir. Bireyler çevreleriyle temasları sırasında gerçekleştirdikleri engelleri çocukları ile olan temaslarında ebeveynlik tutumları aracılığı ile gerçekleştirmektedirler. Bulgular temas biçimlerinin kişisel ilişkilerin olumlu ya da olumsuz olmasını etkilediği kadar bireyle temasta, ilişkide bulunan kişilerin ruh sağlıkları konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Bu durumun 2-6 yaş grubu çocuklar için bile gözlenebilir olması bu konuda çok daha fazla etkinin olduğunu kanıtı olarak yorumlanabilir.

Bu araştırma sonuçları özellikle çocukla çalışan alan uzmanlarına uygulama alanında ve müdahalede yol gösterici olabilir. Özellikle çocuk ergen psikiyatristleri, çocukla çalışan psikolog ve psikolojik danışmanlar, ebeveynin temas engellerinin çocuğun anksiyetesine olan etkisini dikkate alabilirler ve müdahalede bulunurken ebeveynle de çalışmayı dikkate alabilirler. Bu çalışmada çocukların anksiyete düzeylerine ilişkin veriler ebeveynlerin

beyanlarına dayanarak toplanmıştır. Bu veri toplama yöntemi araştırmanın en önemli sınırlılığdır. Sonraki çalışmalarda çocuklara uygulanan bir anksiyete ölçeğinin kullanılması işlevsel görünmektedir.

Kaynakça

- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal bozuklukların tanınal ve sayımsal el kitabı*, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'ndan, çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2014.
- Arı, R. ve Şahin-Seçer, Z. (2003). Farklı anne baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(45), 1-463.
- Baumrind, D.(1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bulut, M., Mercan, N. ve Yüksel, Ç.(2020). Bilişsel çarpıtma düzeyi ile depresyon ve anksiyete düzeyi arasındaki ilişki: sistematik derleme. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), 215-226.
- Bulut Serin, N. ve Öztürk, S.(2007). Anne babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 117-128.
- Carpenter K., L., H., Sprechmann P, Calderbank R, Sapiro G, Egger H., L. (2016). Quantifying risk for anxiety disorders in preschool children: A machine learning approach. *Plos One*, 11(11), 1-20. doi:10.1371/journal.pone.0165524.
- Chorpita, B.F., & Barlow, D.H. (1998). The development of anxiety: The role of control in the early environment. *Psychological Bulletin*, 124, 3-21.
- Corey, G. (2015). Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi: 2009).
- Daş, C. (2020). *Geştalt terapi bütünleşmek ve büyümek*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Demir, Y. ve Kumcağız, H.(2015). Öğrencilerin anne baba tutumlarını algılama biçimleri ve şiddete eğilimleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 221-234.
- Dereli, ve Dereli, (2016). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Duogherty, L., R., Tolep, M., R., Bufferd, S., J., Olino, T., M., Dyson, M., Traditi, J. ... Klein, D., N.(2013). Preschool anxiety disorders: comprehensive assessment of clinical, demographic, temperamental, familial, and life stress correlates. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 42(5), 577-589. doi:10.1080/15374416.2012.759225.
- Edward, S., L., Rapee, R., M. & Kennedy, S. (2010). Prediction of anxiety symptoms in preschoolaged children: examination of maternal and paternal perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(3), 13-321. doi:10.1111/j.1469-7610.2009.02160.x.
- Eldeleklioglu, J. (2007). The relationships between aggressiveness, peer pressure and parental attitudes among Turkish high school students. *Social Behavior and Personality*, 35(7), 975-986.
- Erden, G. (2018). Gestalt terapi. (Powerpoint sunu). Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/71262/mod_resource/content/0/14-Gestalt%20Terapi.pdf.
- Erden, G. (2018). Psikanaliz ve psikodinamik psikoterapiler. (Powerpoint sunu). Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/71255/mod_resource/content/0/3-4-Psikanaliz%20ve%20Psikodinamik%20Terapiler-GE.pdf.

- Erözkan, A.(2012). Ergenlerde kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(1), 43-57.
- Geçtan, E.(2017). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step:A simple guide and reference*, 17.0 update(10a ed.) Boston: Pearson.
- Gökdemir Aktaş, C. (2002). Gestalt temas biçimleri ölçeği yeniden düzenlenmiş formun Türk örnekleminde faktör yapısı geçerliliği ve güvenilirliği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürdil, G. (2009). Geştalt temas biçimleri, bağlanma stilleri ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi.Erişim adresi: <https://ankadanismanlik.com.tr/wp-content/uploads/2020/01/gokce-gurdil-birinci-gestalt-baglanma-yasam-doyumu.pdf>.
- Irmak, M., Y., Irmak, A., Murat, D. ve Üçok Demir, N. (2016). Ayrılık anksiyetesi bozukluğu ile ilişkili okul reddi: Bir ergen olgu sunumu. J Contemp Med, 6(4), 357-360.
- Işıkoğlu Erdoğan, N., Yoleri, S. ve Tetik, G.(2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42, 226-239.
- İnanç, L., Altıntaş, M. ve Barış, T. (2017). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişki. International Journal of Social Sciences and Education Research, 3(5), 1731-1745.
- İstikbal, E. N. (2020). Anne çocuk ilişkisinin nesiller arası aktarımının annelerin anlatıları üzerinden niteliksel yöntemle araştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G.(2008). Ebeveyn tutum ölçeği(ETÖ). Türk Psikoloji Yazıları, 11(21), 15-25.
- Karaman, S.(2019). Üst kuşak ebeveynlik tutumlarının kişilerin ebeveynlik tutumlarını yordayıcı etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kelland, M., D. (2020). Rollo May and existential psychology. Erişim adresi: <https://chem.libretexts.org/@go/page/12232>.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. M. Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 71-87.
- Luby, J., L. (2013). Treatment of anxiety and depression in the preschool period. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 52(4), 346-358.
- Mackintosh M, Gatz M, Wetherell J ve ark. (2006). A twin study of lifetime generalized anxiety disorder (GAD) in older adults: genetic and environmental influences shared by neuroticism and GAD. Twin Research Human Genetics, 9, 30-37.
- Mann, D.(2020). *Gestalt therapy: 100 key points and techniques*. New York: Routledge.
- Mantar, A. (2008). Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3'ün Türkçe Formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir.
- Mofrad, S., Abdullah, R., & Samah, B. A. (2009). Perceived parental overprotection and separation anxiety: Does specific parental rearing serve as specific risk factor. Asian Social Science, 5(11), 109-116.

- Molaei, B.(2015). Birey odaklı grupla psikolojik danışmanın Gestalt temas engelleri ve fonksiyonel olmayan tutumları üzerine etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Murdock, N., L. (2018). Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları olgu sunumu yaklaşımıyla (Çev. Prof. Dr.Füsun Akkoyun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mutlu Tagay, Ö. (2010). Gestalt temas engelleri ölçeğinin geliştirilmesi ve üniversite öğrencilerinin temas engellerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Nazlıoğlu, A. G. (2019). Çocuğun ayrılık kaygısı ile annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Özakkaş, T. (2010). Tedaviye alınan anksiyete bozukluğu grubundaki hastaların kişilik bozuklukları ve psikososyal çevresel sorunlar açısından incelenmesi. Erişim adresi: <http://www.psikoterapi.com/anksiyete-bozuklugu-1/>
- Öztep, İ. C. (2010). Duygusal istismar algılayan ve algılamayan ergenlerin kaygı düzeyleri ve denetim odaklarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Passer, M., W. & Smith, R., E. (2008). *Psychology the science of mind and behavior*. New York
- Pereira, A. I., Barros, L., Mendonça, D., & Muris, P. (2013). The relationships among parental anxiety, parenting, and children's anxiety: the mediating effects of children's cognitive vulnerabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 399–409. doi:10.1007/s10826-013-9767-5
- Schultz, D., P. & Schultz, S., E.(2007). *Modern Psikoloji Tarihi*.(Çev. Y. Aslay). İstanbul: Kaknüs Yayınları.(Orijinal yayın tarihi: 2004).
- Seviçok, L. (2007). Yaygın anksiyete bozukluğunun nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri*, 10(5), 3-12.
- Sümer, N., Anafarta Şendağ, M.(2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E.(2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin, M.(2019) Korku, kaygı ve kaygı(Anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi(ASEAD)*, 6(10), 117-135.
- Şenkal, İ. ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-267.
- Tagay, Ö., Savi Çakar, F. ve Ünüvar, P. (2016). Üniversite öğrencilerinin temas engelleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(31), 275-281.
- Tagay, Ö., Voltan Acar, N.(2012). Gestalt temas engelleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 61-72.
- Uygun, N. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Van.
- Ülker Tümlü, G., Voltan Acar, N. (2017). The investigation of Turkish pre-service teachers' contact disturbance levels. *International Journal of Social Science*, 54, 541-461.

- Vasey, M., W., Bossmans, G. & Ollendick, T., H. (2014). The developmental psychopathology of anxiety. M. Lewis and K.D. Rudolph (eds.), *Handbook of Developmental Psychopathology*,(543-560.ss). Springer Science+Business Media: New York.
- Whalen, D., J., Sylvester, C., M. & Luby, J., L.(2017). Depression and anxiety in preschoolers: a review of the past 7 years. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 26(3), 503-522.
- Yaman, B.(2018). Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E., E. (2017). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- York: McGraw-Hill Higher Education.
- Yener, P. (2014). Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

